

Nevládní neziskové organizace pro HEN

2. Přednáška – NNO v ekon. teorii, historie NNO v ČR, 28. 9. 2009

NNO v ekonomické teorii

aneb ekonomická argumentace

k čemu ty nevládky vlastně jsou

Opodstatnění existence

- Selhání trhu
- Selhání státu

Příčiny (a následky) tržních selhání

Neoklasický ekonomický model všeobecné rovnováhy

= už není možné si více vylepšit vlastní situaci, aniž by se zhoršila situace byť jen jediného účastníka směny

= už není možné realokací jednoho faktoru vyrobit větší množství jednoho statku, aniž by se současně musela omezit produkce alespoň jednoho z ostatních statků

Vychýlení z rovnováhy → změna ceny → nastolení rovnováhy

Předpoklady neoklasického modelu

1. Homo economicus jedná jako osamocený bojovník nedotčený jakýmkoli sociálními vlivy a sledující pouze strukturu svých preferencí
2. Aktéři jsou schopni svobodně zvolit jednu ze všech k dispozici daných alternativ, aniž by se braly v potaz normativní či instituc. překážky chování
3. Na všech trzích vládne soutěž mezi velkým počtem nabízejících a poptávajících s malým tržním podílem
4. Úplná transparentnost trhu za neomezená mobilita veškerých produkčních faktorů a statků
5. Dokonalá informovanost všech
6. Neomezená dělitelnost všech statků

Selhání

1. Následky nedokonalé informace
2. Následky existence veřejných statků
(princip ne-vyloučitelnosti, princip ne-rivality)
3. Následky existence pozitivních a negativních externalit

Příčiny a následky státních selhání

Zdůvodnění státních zásahů

1. Produkce (veřejných) statků – reakce na alokační a distribuční neefektivnosti trhu (riziko černého pasažéra)
2. Státní regulace – reakce na informační nedokonalosti, externality

Podstata státních selhání

1. Problém volby a hlasování

- preference mediánového voliče nemusí být Paretovsky optimální
- jednovrcholovost volebních preferencí

2. Role politiků

- politická „tržní“ soutěž
- informovanost voličů

3. Byrokratizace

- ne cena za kus ale balík služeb za rozpočet

Kompenzační role NNO

1. Výhoda důvěry NNO – kompenzace tržního selhání z informační asymetrie
2. Poskytování některých veřejných a smíšených statků efektivněji
 - altruismus
 - rozum a racionální chování

NNO v národním hospodářství ČR a EU

Podíl na ...

- Podíl NNO na HDP

0,35 % („neziskové instituce sloužící domácnostem“ -
nár. účty ČSÚ)

- Podíl na konečné spotřebě ekonomiky

0,74 %

Pokud bychom rozšířili definici (organizované, soukromé, nerozd. zisk, samosprávné, dobrovolné) + započtení práce dobrovolníků

↑ Odhad pro ČR 2,2 % HDP

x Itálie 2 %, Francie 3,3 %, Německo 3,6 %, GB 4,8 %

Z hlediska konceptu sociální ekonomiky

Podíl NNO z hlediska konceptu sociální ekonomiky

= S.E. tvoří na státu nezávislé organizace a podniky (os, o.p.s., nadace + malé firmy a družstva),

které podnikají v různých oblastech

a tvoří statky a **služby se sociálními cíli** (integrace nezaměstnaných a sociálně marginal. občanů, rozvoj místní ekonomiky, regionu).

V jejich rozhodování jsou prvky vnitřní demokracie a nerozdělují zisk mezi členy či podílníky, ale investují zpět do činnosti.

Odhad pro EU cca 10 %

Zaměstnanost

Podíl NNO na zaměstnanosti

ČR ca 1 % ekonomicky aktivních

X OECD třetí sektor 5 – 7 %

Služby

Podíl NNO na poskytování služeb

převažuje oblast sociálních služeb - **A, ES, D, F**

převažuje zdravotnictví - **NI, USA**

převažuje vzdělávání - **Belgie**

převažuje sport, kultura, volný čas - **postkomunistické země**

← existence příspěvkových a rozpočtových organizací krajů a státu

Historie NNO - ČR

NNO za Rakouska - Uherska

- první zákonná norma umožňující * NNO OBECNÝ ZÁKONÍK 1811
platnost až do 1950

§ 26 „Práva členů dobrovolné společnosti mezi sebou jsou určena smlouvou anebo účelem a zvláštními předpisy pro ně. V poměru proti jiným mají dobrovolné společnosti zpravidla stejná práva jako jednotlivé osoby. Nedobrovolné společnosti jako takové nemají práv ...“

- Roli blízkou dnešním NNO hrály PO ve formě nadací, fondů a ústavů - pojetí korporace tvořené **desetináři** (§ 446 Obecného zákoníku) - důležitá role financování urč. sfér společenského života

Spolky s vlasteneckým posláním

- Společnost svobodného umění v Království českém (1770),
- Královská česká společnost nauk (1784),
- Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách (1796),
- Společnost vlasteneckého muzea v Čechách (1816) ke zřízení muzea v Praze a v Brně,
- Matice česká (1830),
- Měšťanská beseda (1845),
- Sbor pro zřízení Českého Národního divadla v Praze (1850).

V letech 1861-1862 dochází k rozpadu bachovského absolutismu a tím k oživení spolkové činnosti:

- Pěvecké vlastenecké sdružení Hlahol (1861),
- Pražský Sokol (1861-1862),
- Historický spolek (1866).

Podle vzoru těchto spolků vznikaly obdobné spolky regionálního a místního charakteru zatím zaměřené převážně na **osvětovou, okrašlovací a charitativní činnost.**

Historie NNO - přelom století

Výrazný rozvoj neziskových organizací po roce 1867

- Spolkový zákon:

Umožnil legalizaci řady dosud neformálních studentských a dělnických spolků ...

Rozvíjí se zakládání konzumních spolků (s cílem levně kupovat a levně prodávat),

hasičských sborů,

baráčnických a divadelních spolků,

pěveckých,

čtenářských a sportovních spolků (například v roce 1888 Klub českých turistů).

V roce 1869 bylo na českém území přes **40 %** všech spolků z celkového počtu z celé monarchie

První ekologické nevládky = okrašlovací spolky

- Jan Rudolf Hrabě Chotek (nejvyšší purkrabě) – 1804 otevření Stromovky
- Karel hrabě Chotek - dláždění ulic, silnice, aleje, sady na pražských hradbách a Petříně, parková úprava Karlova náměstí, 1833 nařízení – komise pro zkrášlování měst a obcí
- 1838 první rezervace – hr. Buquoy - Žofínský prales
- 1861 první okrašlovací spolek v Kutné hoře
- 30. 10. 1904 (v restauraci u Chotěřů v Praze) Svaz českých okrašlovacích spolků v Království českém – 223 spolků

ČINNOST: (Jan Urban Jarník): *„okrašlovat zalesňovat a zvelebovat obce, ale i chránit přírodu, květenu a rostlinstvo a zvířenu, jakož i geologické zvláštnosti, dbát o ochranu památek všeho druhu, pečovat o uchování rázovitosti vynikajících městských a venkovských staveb, chránit lidové umění ,...“*

- 1904 - 1951 Krása našeho domova

Historie NNO - po roce 1918

Prostor pro svobodnou činnost nejrůznějších dobrovolných soukromých iniciativ v oblasti zdravotní a sociální péče, kultuře, sportu, vzdělávání, péče o děti a mládež, péče o přírodu, ale také vznikaly nové politické strany a také nové círky a náboženská hnutí a různé podpůrné spolky a nadace, studentské kluby a spolky národnostních menšin.

Po roce 1930 bylo na území ČSR pouze v oblasti sociální péče registrováno **5 140 spolků** a **1 540 ústavů** a zařízení, které byly v majetku soukromých neziskových organizací a které se podílely na celkových nákladech na sociální a humanitární péči 26 %.

Historie NNO -1939 - 1989

Za války: části spolků vymezena činnost v rámci Národního souručenství a pro mládež v rámci **Kuratoria**.

Po roce 1948 byla tradice dobrovolné spolkové činnosti obrozující se v letech 1945-1948 cílevědomě a násilně přerušena, zredukována a zcela podřízena stranickému (KSČ) vedení.

Nestátní neziskové organizace, které poskytovaly veřejně prospěšné služby, byly nahrazeny zcela státními rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi.

Organizace, které se věnovaly vzájemně prospěšné činnosti (kultura, tělovýchova, mládež, hobby, odbory), se staly dobrovolnými společenskými organizacemi direktivně integrovanými do střešové státní (stranické) Národní fronty.

Ekologické nevládky za socialismu

Hnutí Brontosaurus

V lednu 1974 zrodila "Akce Brontosaurus", původně jako jednorochní projekt (pod hlavičkou SSM, za výrazného přispění mnoha mladých pracovníků ústavu krajinné ekologie ČSAV a redakce Mladého světa)

Český Svaz Ochránců Přírody

* 1979

Historie NNO - po roce 1989

Rozvoj zpočátku pomalu:

- fragmentovaná , atomizovaná společnost
- lidé nebyli zvyklí sami se sdružovat a hájit své zájmy
- představitelé veřejné správy nejsou zvyklí vyjednávat se zástupci různých skupin
- nedůvěra ke smysluplnosti veřejně se angažovat
- „stát se postará“

x tradice první republiky

Historie NNO -po roce 1989

- 1990 - 1992 - **naděje idealismu**, NIF, Rada pro nadace, zahraniční dárci
- 1993 - 1996 - **stát** formuje svůj vztah k NS **skepticky** a **rezervovaně** (nevůle rozdělit NIF, váhání nad novým zákonem o nadacích)
- 1997 - 2001 - **vztah státu** k NS je **intenzivnější** a zpřesňuje se, Zákon o nadacích, obnovena RNNO, rozdělení NIF I
- 2002 - 2004 Reforma veřejné správy (regiony), princip partnerství EU

Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 - 2005

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti	Církevní právnické osoby	Organizační jednotky sdružení
1990	3 879					
1991	9 366					
1992	<i>prosinec</i> 15 393	<i>prosinec</i> 1 551				
1993	<i>prosinec</i> 21 694	<i>prosinec</i> 2 768				
1994	<i>prosinec</i> 24 978	<i>prosinec</i> 3 800				
1995	<i>prosinec</i> 26 814	<i>listopad</i> 4 253				
1996	<i>březen</i> 27 807	<i>březen</i> 4 392		<i>březen</i> *1		
1997	<i>březen</i> 30 297	<i>prosinec</i> 5 238		<i>březen</i> 52		
1998	<i>listopad</i> 36 046	<i>listopad</i> **55	<i>listopad</i> **71	<i>listopad</i> 129		
1999	<i>léto/podzim</i> 38 072	<i>prosinec</i> 272	<i>prosinec</i> 695	<i>prosinec</i> 560		
2000	<i>květen</i> 42 302	<i>květen</i> 282	<i>květen</i> 735	<i>květen</i> 557		
2001	<i>listopad</i> 47 101	<i>listopad</i> 299	<i>listopad</i> 784	<i>listopad</i> 701		
2002	<i>říjen</i> 49 108	<i>říjen</i> 330	<i>říjen</i> 825	<i>říjen</i> 762	<i>říjen</i> 4 785	<i>říjen</i> 30 547
2003	<i>listopad</i> 50 997	<i>listopad</i> 350	<i>listopad</i> 859	<i>listopad</i> 884	<i>listopad</i> 4 946	<i>listopad</i> 31 509
2004	<i>prosinec</i> 53 306	<i>prosinec</i> 362	<i>prosinec</i> 898	<i>prosinec</i> 1 038	<i>prosinec</i> 4 927	<i>prosinec</i> 32 020
2005	<i>červen</i> 54 319	<i>červen</i> 364	<i>červen</i> 909	<i>červen</i> 1 094	<i>červen</i> 4 579	<i>červen</i> 32 416

* Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech vstoupil v platnost 1. ledna 1996

** Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech vstoupil v platnost 1. ledna 1998

Zdroje: Český statistický úřad, Albertina - Firemní monitor

Index občanské společnosti - DNES

- + Polovina českých občanů se aktivně angažuje v obč. spol.
- + Česká o.s. je aktivní a různorodá
- Problém zastřešujících organizací (ca 80)
- + Od komunikace ke skutečnému partnerství
- +/- Firmy jsou stále převážně lhostejné, ale situace se pozvolna mění
- Nízká důvěra
- Korupce ve veřejné správě má v o.s. paralelu
- ! Dvě vlajkové lodi: **ochrana přírody a sociální služby**